

STORTINGET

Innst. 44 L

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 162 L (2024–2025)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i menneskerettsloven mv. (inkorporering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne)

Til Stortinget

Innledning

Departementet foreslår i proposisjonen at FN-konvensjonen 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) inkorporeres i menneskerettsloven.

Inkorporering av CRPD i menneskerettsloven, som innebærer at konvensjonen gjelder som norsk lov og vil gå foran annen lovgivning ved eventuell motstrid, vil etter departementets mening sende et tydelig signal både nasjonalt og internasjonalt om at menneskerettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne skal respekteres og sikres.

Videre foreslår departementet endringer i passloven og ID-kortloven for å sikre bedre samsvar mellom CRPD artikkel 18 om statsborgerskap og bevegelsesfrihet og norsk rett. Forslagene til endringer i passloven § 4 og ID-kortloven § 4 innebærer en tydeliggjøring av at utstedelse av pass og ID-kort med reiserett til personer som er fratatt rettslig handleevne, kun kan nektes hvor fratakelsen omfatter retten til å få utstedt slike dokumenter. Videre foreslås endringer i passloven § 5 tredje ledd bokstav d, som i dag gir hjemmel til å nekte å utstede pass, og som etter § 7 første ledd bokstav b også medfører at pass kan tilbakekalles, dersom «søkeren er al-

vorlig sinnslidende eller psykisk utviklingshemmet og ikke vil være i stand til å ta vare på seg selv i utlandet». Forslaget til endring i passloven § 5 tredje ledd bokstav d innebærer at nektelse og tilbakekall av pass etter denne bestemmelsen ikke kan skje overfor personer med utviklingshemming, og at ordlyden moderniseres slik at «alvorlig sinnslidende» endres til et vilkår om at søkerens «psykiske helsetilstand er alvorlig svekket». Videre foreslås det å synliggjøre at bestemmelsen er en sikkerhetsventil, ved å presisere at den alvorlig svekkede helsetilstanden må medføre «betydelig fare» for at søkeren ikke vil være i stand til å ta vare på seg selv i utlandet. Det foreslås også enkelte andre mindre justeringer i ID-kortloven § 4.

Komiteens behandling

Komiteen har hatt høring om saken tirsdag 11. november 2025. Til den muntlige høringen ble det invitert 39 høringsinstanser.

Komiteen viser til at program for høringen, skriftlige innspill og opptak av høringen er tilgjengelige på sakens side på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Even H. Eriksen, June Trengereid Gruer, Farukh Qureshi og Kristine Løfshus Solli, fra Fremskrittspartiet, Anette Carnarius Elseth, lederen Jon Engen-Helgheim, Finn Krokeide og Stian Storbukås, fra Høyre, Mahmoud

Farahmand og Henrik Gottfries Kierulf, fra Senterpartiet, Bent-Joachim Bentzen, fra Miljøpartiet De Grønne, Julie E. Stuestøl, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Edvard Askjer, viser til regjeringens omtale av forslaget om å inkorporere FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) i Prop. 162 L (2024–2025), og at forslaget i proposisjonen bygger på flertallets forslag i et juridisk ekspertutvalg som skulle utrede inkorporering av CRPD i norsk lov, nedsatt av Kultur- og likestillingsdepartementet den 2. desember 2022.

Om inkorporering og bakgrunnen for forslaget

Komiteen viser til at en inkorporering innebærer en endring av loven slik at FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) gjelder direkte som norsk lov. En inkorporering i menneskerettsloven innebærer i tillegg at de rettsreglene konvensjonen gir, også gjelder om det er motstrid med annen norsk lovgivning.

Komiteen påpeker at det er en sterk norsk tradisjon å tolke nasjonal rett i tråd med internasjonale forpliktelser gjennom presumsjonsprinsippet. Dette har også vært tilfelle for FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) siden konvensjonen ble ratifisert i 2013, og slik har vært en del av Norges folkerettslige forpliktelser.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen mener en inkorporering har en viktig politisk og symbolsk betydning ved at en inkorporering gir et klart signal om at rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne skal sikres på lik linje med andre, men at den rettslige betydningen av inkorporering vil være begrenset på grunn av at Norge allerede har ratifisert konvensjonen.

Komiteen merker seg også at departementet selv og sentrale interesseorganisasjoner og høringsinstanser peker på at en inkorporering i menneskerettsloven også kan bidra til større oppmerksomhet rundt konvensjonen, og at dette kan føre til en mer konsekvent praktisering. Det er også påregnelig at forholdet mellom norsk rett og konvensjonen vil behandles nærmere ved lovforarbeider og i forvaltningen ved utredninger.

Komiteen merker seg at en grunn til at det juridiske ekspertutvalget delte seg i et flertall og et mindretall, var uenighet om konsekvensene av en inkorporering med forrang, som en inkorporering i menneskerettsloven kan omtales som.

Komiteen vil derfor påpeke at en inkorporering gjennom menneskerettsloven § 2, jf. § 3 ikke skal gi andre rettsvirkninger enn at rettsregelen som utledes av konvensjonen, gjelder som norsk rett, også der rettsregelen er uforenelig med rettsregelen som utledes av annen lovgivning. Det er også en forutsetning for motstrid at konvensjonsbestemmelsen er selvkraftig, dvs. at teksten er egnet til å bli anvendt av nasjonale myndigheter, se blant annet Ot.prp. nr. 3 (1998–99) side 40.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at Arbeiderpartiet og Senterpartiet i Hurdalsplattformen tok initiativ til å starte prosessen med å inkorporere CRPD-konvensjonen i norsk rett.

Disse medlemmer er av den oppfatning at en inkorporering sikrer at Norge anerkjenner den diskrimineringen som personer med nedsatt funksjonsevne utsettes for, og er et viktig skritt i arbeidet med å anerkjenne, og ikke minst sikre, rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. I denne sammenheng viser disse medlemmer til at konvensjonen omhandler rettigheter ved alle livets aspekter, herunder rett til frihet fra vold, utnyttning og misbruk, retten til et selvstendig liv, retten til å velge bosted, retten til å delta i samfunnet som alle andre og retten til privatliv, utdanning, arbeid og helse. Gjennom disse og flere bestemmelser vil disse medlemmer påpeke at målet med CRPD er å sikre personer med funksjonsnedsettelse akkurat de samme menneskerettighetene som alle andre i samfunnet vårt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er også av den oppfatning at en inkorporering handler om å se personer med ulike grader av funksjonsevne som mennesker – mennesker med rettigheter og med ressurser som er akkurat like verdifulle og selvsagte som alle andres menneskerettigheter. Derfor slutter disse medlemmer seg til forslaget som regjeringen har lagt frem, som vil styrke rettsvernet og likestillingen for personer med funksjonshindringer.

Disse medlemmer viser til at konvensjonenes plass i menneskerettsloven danner et menneskerettslig gulv i norsk rett, et sikkerhetsnett for menneskerettighetenes stilling. Disse medlemmer påpeker avslutningsvis at inkorporering av CRPD i menneskerettsloven ikke vil innebære noen innskrenking av individuelle rettigheter som allerede er gjeldende rett.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet understreker at det er gjennom tydelige politiske prioriteringer man sikrer et samfunn med like muligheter og bruk for alle. Disse medlemmer støtter intensjonene i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og mener personer med nedsatt funksjonsevne i størst mulig grad

skal få like muligheter i samfunnet som alle andre. Disse medlemmer påpeker samtidig at ingen av utfordringene mennesker med nedsatt funksjonsevne opplever, vil løses av forslagene som fremmes i proposisjonen, da rettighetene som følger av konvensjonen, allerede er ivarettatt i norsk rett.

Disse medlemmer peker på at man ved å inkorporere FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i menneskerettsloven gir konvensjonen forrang foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Allerede i dag følger det av presumsjonsprinsippet at norsk lov «så vidt mulig skal tolkes i samsvar med våre folkerettslige forpliktelser», jf. HR-2016-2591-A avsnitt 48.

Videre viser disse medlemmer til at konvensjonen, i likhet med andre av FNs menneskerettskonvensjoner, har medført opprettelse av en komité for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD-komiteen). CRPD-komiteen gir blant annet uttalelser i klagesaker gjennom individklageordningen etter den valgfrie tilleggsprotokollen. Disse medlemmer viser til at CRPD-komiteen har gitt uttrykk for en vidtrekkende tolkning av flere av konvensjonsbestemmelsene, blant annet artikkel 12 om likhet for loven. CRPD-komiteens vidtrekkende tolkning av artikkel 12 innebærer at staten aldri har anledning til å etablere representasjonsordninger eller fastsette en adgang til å anvende tvang overfor personer med nedsatt funksjonsevne, se Prop. 141 L (2021–2022) om endringer i vergemålsloven mv. side 21. På side 25 fremgår det at regjeringen Støre, i likhet med tidligere regjeringer, er uenig i CRPD-komiteens tolkning. Selv om komitéuttalelser generelt ikke er folkerettslig bindende, har Høyesterett uttalt at det er «klart at slike uttalelser kan ha betydelig vekt som rettskilde», jf. HR2016-2591-A avsnitt 57.

Disse medlemmer mener en inkorporering av konvensjonen og ratifisering av tilleggsprotokollene vil styrke vekten av uttalelser fra CRPD-komiteen og på den måten redusere det nasjonale politiske handlingsrommet på området. Disse medlemmer viser til at flere av forpliktelsene i konvensjonen er formulert på en slik måte at det gir rom for skjønn. Gitt CRPD-komiteens tolkningsmetode, sammensetning og praksis er det grunn til å være tilbakeholden med å gi CRPD-komiteen for stort spillerom til å styre rettsutviklingen. Disse medlemmer viser for øvrig til de prinsipielle innvendningene i Meld. St. 39 (2015–2016) punkt 8.9.

Disse medlemmer støtter på denne bakgrunn ikke forslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre bemerker at Norge allerede i 2013 ratifiserte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Det betyr at

Norge allerede er forpliktet til å etterleve kravene i konvensjonen. Videre bemerker disse medlemmer at Stortinget tre ganger har stemt ned forslaget om å inkorporere CRPD.

Disse medlemmer vil også fremheve betydningen av at sentrale organisasjoner som Kommunesektorens organisasjon (KS), Landsorganisasjonen (LO) og Oslo kommune har uttalt seg kritisk til å inkorporere CRPD. Ekspertutvalget er videre delt når det gjelder spørsmålet om konsekvenser av inkorporering av CRPD. Mindretallet, representert ved tidligere regjeringsadvokat Sven Ole Fagernæs, mener at det er vanskelig å forutsi hva som over tid vil bli konsekvensene av inkorporeringen.

Disse medlemmer anfører at de på prinsipielt grunnlag avviser inkorporasjonen av CRPD. Spørsmålet handler om hvorvidt det er Stortingets 169 folkevalgte representanter som skal bestemme innholdet, eller domstolene. Når man stadig utvider rettighetsbegrepet, så blir disse en rett som kan hevdes og senere gjøres til gjenstand for domstolskontroll. En reell konsekvens av inkorporeringen er, slik disse medlemmer ser det, at CRPD i større grad vil bli påberopt i saker i forvaltningen og for domstolen. Slike konvensjonsforpliktelser kommer til å bli brukt som brekkstang på helt andre felter enn justis. Disse medlemmer mener derfor at de utilsiktede konsekvensene kan bli store.

Disse medlemmer påpeker videre at et foreløpig viktig poeng med CRPD er at Norge ikke har ratifisert tilleggsprotokollen. Det er denne protokollen som gir komiteen kompetanse til å behandle individklagesaker «om positive forpliktelser som gir betydelig rom for skjønn». CRPD-komiteens sammensetning og arbeids- og tolkningsmetode har tidligere ikke blitt ansett å være egnet til å sikre en betryggende behandling av individklagesaker. Disse medlemmer er enige i denne vurderingen og avviser derfor fremtidige forslag om at Norge skal slutte seg til tilleggsprotokollen om individklageadgang.

Dersom CRPD inkorporeres, mener disse medlemmer at det kan endre den rettslige situasjonen grunnleggende. Disse medlemmer er spesielt oppmerksomme på at Regjeringsadvokaten påpeker at konvensjonens innhold er «vanskelig å fastlegge» og en inkorporasjon vil kunne innebære «utilsiktede endringer i norsk rett». Det er særlig verdt å merke seg mindretallets bekymring om at CRPD vil ha stor betydning for kommunenes økonomi og muligheten for prioritering mellom viktige formål. Disse medlemmer mener at CRPD potensielt vil svekke det kommunale selvstyret.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne vil påpeke at CRPD-komiteens uttalelser ikke får større vekt ved en inkorporering av CRPD i mennes-

kerettsloven. I denne sammenhengen viser disse medlemmer til flertallet i utredningen, samt til departementet sin vurdering. Disse medlemmer finner det også nødvendig å påpeke at uttalelser fra traktatorganer under andre konvensjoner som allerede er inkorporert i menneskerettsloven, heller ikke har større rettskildemessig betydning enn uttalelser fra traktatorganer for konvensjoner som er gjennomført i norsk rett på andre måter.

Disse medlemmer påpeker videre at Norge allerede er forpliktet til å følge CRPD, slik at rettighetene som følger av CRPD, allerede er gjennomført i norsk rett. Disse medlemmer deler dermed ikke bekymringene som er reist rundt rettsliggjøring av konvensjonen. I denne sammenheng viser disse medlemmer til at departementet skriver at de fleste konvensjonsbestemmelsene gir uttrykk for rettigheter som kan gjennomføres gradvis, og hvor det er rom for skjønn. Siden norsk lovgivning som gjennomfører CRPD, allerede skal tolkes i tråd med konvensjonen, innebærer ikke inkorporering ytterligere begrensninger i det kommunale selvstyret. Mange av bestemmelsene i konvensjonen er også utformet på en slik måte at de ikke kan danne grunnlag for rettskrav på konkrete ytelser og tjenester. Disse medlemmer viser også til at det ikke har blitt en slik rettsliggjøring enkelte partier fryktet etter inkorporeringen av de øvrige diskrimineringskonvensjonene til FN som er inkorporert i menneskerettsloven. Det er dermed lite, etter disse medlemmers syn, som tilsier at resultatet vil være et annet for CRPD.

Disse medlemmer vil også påpeke at det i stor grad er manglende kompetanse og bevissthet om rettigheter som skaper barrierer og utfordringer for personer med funksjonsnedsettelse. Den faktiske betydningen av en inkorporering kommer blant annet frem av innspillet fra Redd Barna, samt i departementets vurdering, om at en inkorporering vil bidra til økt bevissthet, som igjen vil bidra til å styrke gjennomføringen av CRPD i praksis. Dette er ikke uante konsekvenser, men en gjennomføring av rettigheter som ble gitt i Norge i 2013 ved ratifiseringen. For disse medlemmer er det også viktig å peke på de betydelige økonomiske fordelene for samfunnet det har å sikre at flere kan bidra i arbeidslivet. En stor del av rettighetene i CRPD handler om å bygge ned barrierer som skaper utenforskap, noe som er et viktig ledd i å sikre nok arbeidskraft fremover.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti viser til proposisjonen, der regjeringen legger til grunn at inkorporering av CRPD i menneskerettsloven antas ikke å medføre økonomiske og administrative konsekvenser av betydning. Disse medlemmer har merket seg at enkelte høringsinstanser har uttrykt usikkerhet om hvorvidt – og i hvilken grad – inkorporering

i seg selv vil utløse nye krav på individnivå som vil påføre forvaltningen økte kostnader.

For å klargjøre dette fremmer komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at ved eventuelle framtidige lovendringer eller tiltak som utløses med bakgrunn i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), og som medfører økonomiske og administrative konsekvenser av betydning for kommunene, skal dette fullfinansieres av staten.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at det ble avgitt to tolkningserklæringer da Norge ratifiserte konvensjonen, som sier noe om hvordan norsk lovgiver forstår og tolker tre sentrale artikler i CRPD som særlig angår spørsmål om inngrep i selvbestemmelse gjennom tvungent vergemål og bruk av tvang i helse- og omsorgstjenester mot personer med kognitive, intellektuelle og/eller psykososiale funksjonsnedsettelse. Dette medlem viser til Likestillings- og diskrimineringsombudet sin uttalelse i komiteens høring om at tolkningserklæringene «gir et signal som kan oppfattes dit hen at endring og utvikling av norsk rett og praksis ikke er nødvendig på de områdene som erklæringene gjelder». Dette medlem viser videre til innspill fra Likestillings- og diskrimineringsombudet, Landsforeningen for skeive funksjoner og Uloba Independent Living Norge i komiteens høring, som påpeker at Norges tolkningserklæringer bør trekkes.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen trekke tolkningserklæringene som ble avgitt i forbindelse med Norges ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).»

Dette medlem registrerer at Likestillings- og diskrimineringsombudet skriver at en inkorporering av CRPD i menneskerettsloven ikke innebærer at Norge blir tilsluttet tilleggsprotokollen om individklageadgang til CRPD-komiteen. Inkorporering av CRPD i menneskerettsloven vil altså ikke gi personer med funksjonsnedsettelse klageadgang til CRPD-komiteen. Dette medlem viser til departementets beskrivelse av at tilleggsprotokollen «innebærer anerkjennelse av komiteens kompetanse til å behandle henvendelser fra enkeltpersoner eller grupper av enkeltpersoner som mener at de har blitt utsatt for en krenkelse av rettigheter etter konvensjonen og som har uttømt nasjonale rettsmidler». Dette medlem viser videre til at Lands-

foreningen for Skeive Funkiser ber Stortinget «Sikre uavhengig vurdering av mulige rettighetsbrudd ved å ta inn tilleggsprotokollen til CRPD, som gir individuell klageadgang til et eksternt organ».

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at Norge skal ratifisere tilleggsprotokollen om individklageadgang til FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).»

Dette medlem merker seg at flere høringsinstanser peker på at personer med funksjonsnedsettelse opplever kompleks diskriminering på alle samfunnsområder, og at det har foregått omfattende rettighets- og lovbrudd. Dette medlem viser til at Redd Barna skriver at barn med funksjonsnedsettelse «møter en rekke barrierer som hindrer oppfyllelsen av deres grunnleggende rettigheter, deltar mindre i fritidsaktiviteter, blir i mindre grad gitt mulighet til å uttrykke sin mening og påvirke og er mer utsatt for vold og overgrep», at Barneombudet skriver at barn og unge med funksjonsnedsettelse opplever «alvorlige og langvarige mangler i tjenestetilbudet», og at Fellesorganisasjonen (FO) beskriver «ekskludering fra skole og arbeidsmarked, (...) uhjemla tvangsbruk, (...) og innskrenka muligheter for en meningsfylt fritid».

Dette medlem viser videre til at Landsforeningen for Skeive Funkiser peker på at et oppgjør med historiske overgrep og diskriminerende praksis mot personer med funksjonsnedsettelse kan sikres gjennom å sette ned en sannhets- og forsoningskommisjon. Dette medlem mener at det er viktig å anerkjenne den urett som har skjedd mot personer med funksjonsnedsettelse, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en sannhets- og forsoningskommisjon for funksjonshemmedes rettigheter.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil understreke at tolkningserklæringene ikke er å anse som reservasjoner, og at konvensjonen med dens folkerettslige innhold er bindende for Norge.

Disse medlemmer viser til at tolkningserklæringenes formål er å klargjøre Norges forståelse av innholdet i konvensjonsforpliktelsene i artikkel 12 og artikkel 14. I tolkningserklæringen til artikkel 12 (om lik rettslig anerkjennelse) har staten blant annet gitt uttrykk for sin forståelse av at konvensjonen tillater fratakelse av rettslig handleevne eller bistand til å utøve rettslig handleevne og/eller tvungent vergemål der slike tiltak er nødvendige, som en siste utvei og underlagt

kontrollmekanismer. I tolkningserklæringen til artikkel 14 (om frihet og personlig sikkerhet) og 25 (om helse) gis det uttrykk for at konvensjonen tillater tvungen omsorg og behandling av mennesker, når omstendighetene gjør slik behandling nødvendig som en siste utvei, og behandlingen er undergitt rettssikkerhetsgarantier.

Disse medlemmer viser til at ekspertutvalget som utredet inkorporering av CRPD, kom til at Norges tolkningserklæring bygger på en forsvarlig tolkning av konvensjonen. Det samme mener Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). Departementet finner i Prop. 162 L (2024–2025) at tolkningserklæringene bør opprettholdes, og uttaler i den forbindelse følgende (punkt 6.2.4):

«Departementet er ikke i tvil om den forståelsen som tolkningserklæringene bygger på, men mener at det i lys av den tolkningen av CRPD artikkel 12, 14 og 25 som CRPD-komiteen har gitt uttrykk for [...], er ønskelig med et tydelig uttrykk for hvordan Norge forstår konvensjonen på disse punktene. Det bemerkes at andre stater har avgitt lignende tolkningserklæring som Norge, og at ingen av disse har trukket sine tolkningserklæring. Departementet legger derfor til grunn at tolkningserklæringene bør opprettholdes ved inkorporering av konvensjonen.»

Disse medlemmer viser til at spørsmålet om ratifikasjon av tilleggsprotokollene til CRPD, FNs barnekonvensjon og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, ble vurdert i Meld. St. 39 (2015–2016). I mangel av en ny nærmere vurdering er det vanskelig å vurdere om situasjonen har endret seg tilstrekkelig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, påpeker også at norsk rett gir et sterkt vern av rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og at det allerede finnes en rekke ordninger som gir adgang til å påklage diskriminering eller andre lovbrudd begått overfor personer med nedsatt funksjonsevne. Herunder er diskriminering på grunnlag av funksjonsnedsettelse forbudt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 6, og brudd på denne loven begått både av offentlige og private aktører kan klages inn for Diskrimineringsnemnda. Når det gjelder overholdelse av andre regler som ivaretar rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, foreligger det en rekke kontroll- og klagemekanismer, slik som statsforvalterne og kontrollkommisjonene for psykisk helsevern. Videre kan personer som mener seg utsatt for en urett fra det offentlige, klage til Sivilombudet. Disse nasjonale kontrollmekanismene har vært etablert i lang tid.

På bakgrunn av dette støtter ikke flertallet forslaget om å etablere en sannhets- og forsoningskommisjon for funksjonshemmedes rettigheter.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til forslag om å inkorporere FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i norsk lov, og understreker at Kristelig Folkeparti vil arbeide for at konvensjonen gis virkning i det norske rettssystemet. Dette medlem legger til grunn at alle mennesker har samme verdi og like menneskerettigheter, og at enhver form for ufrihet og diskriminering på bakgrunn av hvem man er eller hvilke egenskaper man har, utgjør en krenkelse av menneskets verdighet og rettigheter. Dette medlem mener det i større grad er nødvendig å motvirke tendenser til å gradere menneskers verdi, og peker på at et menneskes funksjonsvariasjon ikke skal være til hinder for deltakelse eller mulighet til å lykkes i det norske samfunnet. Dette medlem understreker at samfunnet har et felles ansvar for å redusere menneskeskapte barrierer som hindrer aktiv deltakelse.

Dette medlem viser videre til at Kristelig Folkeparti over tid har etterlyst fremdrift i arbeidet med inkorporering av CRPD, og minner om det skriftlige spørsmålet som representant Olaug Vervik Bollestad stilte til kultur- og likestillingsministeren allerede 3. april 2024, med etterlysning av status for oppfølgingen av utredningen fra det juridiske ekspertutvalget som så på hvordan inkorporeringen av CRPD kunne skje i norsk lovverk og hvilke lovendringer som ville være nødvendige, samt tidspunkt for når konvensjonen kunne forventes inkorporert. Dette medlem merker seg at statsråden i sitt svar viste til den pågående høringsprosessen og regjeringens ambisjon om inkorporering, men uten å angi tidspunkt for fremleggelse av lovforslag. Dette medlem uttrykker tilfredshet med at det nå foreligger et konkret forslag.

Dette medlem erkjenner samtidig at innføringen av CRPD kan føre til konsekvenser for mange kommuner med allerede utfordrende økonomi. Dette medlem legger til grunn at eventuelle konsekvenser for kommunenes økonomiske handlingsrom bør vurderes nøye, og at det i den grad inkorporeringen medfører nye eller endrede forpliktelser for kommunene, også bør vurderes hvordan slike kostnader eventuelt kan kompenseres på en forsvarlig måte. Dette medlem mener derfor at det bør gjennomføres en evaluering av konsekvensene av implementeringen etter en periode, med sikte på å avklare både rettslige og økonomiske effekter.

For å klargjøre dette fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere de administrative og økonomiske følgene i kommunene ved inkorporeringen av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i norsk lov.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne viser til at hvorvidt ny lovgivning i større eller mindre grad begrunnes i menneskerettslige forpliktelser, ikke er noe som i større grad gjelder for CRPD enn for andre menneskerettslige forpliktelser. Som for annen lovgivning som gjennomfører menneskerettslige forpliktelser, antar disse medlemmer at de økonomiske konsekvensene for kommunene ved gjennomføring av CRPD-forpliktelser og hvorvidt lovendringer bør ledsages av økte bevilgninger til kommunene, må vurderes fra sak til sak.

Disse medlemmer mener i tillegg at det er uklart hva som menes med «lovendringer eller tiltak som utløses med bakgrunn i CRPD». I denne sammenhengen viser disse medlemmer til at bedre gjennomføring av menneskerettslige forpliktelser ofte kan være et støtteargument for innføring av tiltak og lovgivning som man av andre grunner mener vil være hensiktsmessig, uten at det strengt tatt foreligger noen menneskerettslig forpliktelse til å innføre det aktuelle tiltaket eller lovgivningen.

Om endringene i passloven og ID-kortloven

Komiteen viser til at regjeringen i proposisjonen kun har funnet behov for å gjøre enkelte endringer i lov om pass (passloven) og lov om nasjonalt identitetskort (ID-kortloven) for å sikre samsvar mellom norsk rett og CRPD-konvensjonen, og at det her foreslås flere endringer for å oppfylle konvensjonens forpliktelser.

Komiteen viser til departementets begrunnelse for endringene, og støtter endringene som er foreslått.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sørge for at ved eventuelle framtidige lovendringer eller tiltak som utløses med bakgrunn i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), og som medfører økonomiske og administrative konsekvenser av betydning for kommunene, skal dette fullfinansieres av staten.

Forslag fra Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen trekke tolkningserklæringer som ble avgitt i forbindelse med Norges ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at Norge skal ratifisere tilleggsprotokollen om individklageadgang til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen etablere en sannhets- og forsoningskommisjon for funksjonshemmedes rettigheter.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen evaluere de administrative og økonomiske følgene i kommunene ved inkorporeringen av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i norsk lov.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i menneskerettsloven mv. (inkorporering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne)

I

I lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett skal § 2 nr. 5 og nytt nr. 6 lyde:

5. De forente nasjoners internasjonale konvensjon 18. desember 1979 om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner med tilleggsprotokoll 6. oktober 1999,
6. De forente nasjoners internasjonale konvensjon 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

II

I lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass gjøres følgende endringer:

§ 4 andre ledd skal lyde:

Til person som er fratatt rettslig handleevne, *der fratakelsen omfatter retten til å få utstedt pass*, utstedes ikke pass uten samtykke fra vergen.

§ 5 tredje ledd bokstav d skal lyde:

- d. *søkerens psykiske helsetilstand er alvorlig svekket, og det derfor er betydelig fare for at søkeren ikke vil være i stand til å ta vare på seg selv i utlandet;*

III

I lov 5. juni 2015 nr. 39 om nasjonalt identitetskort skal § 4 lyde:

§ 4 *Nasjonalt ID-kort til mindreårige og personer som er fratatt rettslig handleevne*

For utstedelse av nasjonalt ID-kort med reiserett til mindreårige under 18 år *kreves* samtykke fra *den eller de som har foreldreansvaret*. Har foreldrene felles foreldreansvar for den mindreårige, må begge samtykke, med mindre barneloven gir adgang for en av foreldrene til å reise ut av landet med barnet uten den andres samtykke. I tilfeller som omfattes av barnevernsloven § 5-6 om forbud mot å ta med barnet ut av Norge, skal samtykke kun innhentes fra barnevernstjenesten.

Samtykke fra *den eller de som har foreldreansvaret*, kreves også for utstedelse av nasjonalt ID-kort uten reiserett til mindreårige under 13 år. Har foreldrene felles foreldreansvar, må begge samtykke.

For utstedelse av nasjonalt ID-kort med reiserett til personer som er fratatt rettslig handleevne, der fratakelsen omfatter retten til å få utstedt nasjonalt ID-kort med reiserett, kreves samtykke fra vergen.

Nasjonalt ID-kort med reiserett kan i særlige tilfeller utstedes til person som nevnt i første og tredje ledd uten samtykke dersom det er åpenbart ubetenkelig.

IV

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte delene kan settes i kraft til ulik tid.

Oslo, i justiskomiteen, den 2. desember 2025

Jon Engen-Helgheim

leder

June Trengereid Gruer

ordfører

